

* BROJ 4 * ODŽAK, 1.3.2009.*

EKOLOŠKI BILTEN

DRUŠTVA PRIJATELJA PRIRODE

PROLJEĆE! ☺

PROJEKT REALIZIRAN UZ
FINANCIJSKU POMOĆ
FEDERALNOG MINISTARSTVA
OKOLIŠA I TURIZMA,
MINISTARSTVA GOSPODARSTVA
I PROSTORNOG UREĐENJA
ŽUPANIJE POSAVSKE
I OPĆINE ODŽAK.

BESPLATAN PRIMJERAK

Ekološki bilten

Društva prijatelja prirode "Lipa"

Tel.: 031 762 135

031 711 666

Fax.: 031 711 665

www.vrbovac.com

ivo.lubina.dino@tel.net.ba

Glavni i odgovorni urednik

Ivo Lubina

Izvršni urednik

Zijad Terzić

Redakcija

Niaz Šabić

Katarina Čamber

Anto Tomas

Asmer Kršić

Mirzeta Topolović

Grafička obrada

Goran Bačić

Lektor

prof. Dževida Porobić

Tiraž

200 primjeraka

Štampa

GRAFIK DESIGN Odžak

Projekt izdavanja Biltena financira:

Federalno ministarstvo okoliša i

turizma,

Ministarstvo za industriju, energetiku i

rudarstvo

i

Općina Odžak

KAD SE SLAVLJE ZAVRŠI

Iza nas su ostali bajramski, božićni i novogodišnji praznici. Svakako je bilo veselo, svečano, obilovalo jela i pića, stigli su gosti, rodbina, prijatelji. Mnoge familije su svoje domove kitile raznim vrstama svjećica i ukrasa. Posebnu pažnju uvijek zaslužuje božićno-novogodišnja jelka. Odsjekli u obližnjem šumarku ili kupili legalno, sa markicom proizvođača, ostavili smo prirodu siromašnijom za jedno drvo. Jesmo li se zapitali koliko se svake godine za te namjene u svijetu uništi drvaca, koliko su zemaljska pluća oštećenija. Znam da mnogima plastična jelka nije adekvatna zamjena, ali može li se uzeti drvce sa korijenom. Posaditi ga na prikladno mjesto ili odgovarajuću posudu i tako ne uništavati već obogatiti svoju životnu sredinu. Ne, neću spominjati koliko električne energije potroše (prospu) razne sijalice i ukrasi, atmosfera je atmosfera.

Kriza nastala sporom Rusije i Ukrajine oko isporuke zemnog gasa nas nije pogodila. U nas se vatra ne gasi, mi ćemo krizu imati tek kad posijećemo i posljednje drvo. Tad ćemo sigurno biti svjesni gdje smo stigli. Plinska je kriza pokazala da se kod nas razmišlja o problemu tek kad se desi, kad dođe do guše ili bolje reći dogori do nokata. Možemo li se zapitati do kada će naše šume izdržati prije no što posve nestanu. Pozitivni pomak je svakako sprečavanje masovne i divlje sječe, ali osim par pozitivnih primjera nema razmišljanja o značajnijoj obnovi šumskog blaga.

Sjeća li se neko možda "gorana"? Gdje su nestali, protjerani?

Urednik

SADRŽAJ

Uvodnik	2
Niaz Šabić: Obnovljivi izvori	3
Ivo Lubina: Korak po korak...	3
Fahrudin ef. Mujanović: Islam i ekologija	4-5
Ivo Lubina: Kolebljivo vrijeme	5
Fahir Muftić: Planinarstvo u Gradačcu	6
Izvod iz Zakona o zaštiti prirode	
- pripremio Ivo Lubina	7
Ivo Lubina: Ekološke vinjete	7
Ivo Lubina: Novogodišnji susret	8-9
Katarina Čamber: Globalno zatopljenje	9
Nevzeta Slunjski: Zaštita životinja	10
Mirzeta Topolović: Berba ljekovitog bilja	11
Alisa Hamzić: O.C. Mozaik	12
Ivo Lubina: Čovjek i biosfera	13
Ivo Lubina: Izrada strategije upravljanja vodama	13
Zijad Terzić: Cirkus "Ljudsko carstvo"	14-15
Asmer Kršić: Upoznajmo naše zmije - RIBARICA	16
Kalendar značajnih datuma	16

OBNOVLJIVI IZVORI Iaz Šabić

Razvijenost neke države usko je vezana za potrošnju energije. Što više energije trošite to je država na listi bogatih na boljem mjestu. Tu su odnosi vrlo jednostavni: s jedne strane nezaustavljivi tehnološki razvoj, povećanje broja stanovnika, sve veći broj najrazličitijih uređaja koji zahtijevaju neki oblik energije i potreba da se obezbijedi dovoljna količina energije, sa druge. Proizvesti što više energije za svoje potrebe i za potrebe drugih (trgovina) postaje imperativ mnogih zemalja. Tada započinje nemilosrdna borba čovjeka i prirode. Ogromne površine zemlje postaju rudnici uglja, rijekama se određuju novi tokovi i grade se akumulacije. U danu nestanu sa lica zemlje hektari šume i u tom istom danu u atmosferu se ispuste tone štetnih plinova. Složimo se, na trenutak, da ovaj proces postoji čovjeku u korist. Koliko bi se ljudi odreklo lusteru i vešmašine, TV-a i bojlera, auta i sl.? Dobro je kada je čovjeku dobro. Pobjedonosno zvuče

riječi o novim kilometrima autoceste, probijenim tunelima, savladanim rijekama, milionitom automobilu, novoj nuklearki...

Ako je čovjek ikada bio odgovoran za ono što čini prirodi, danas je ta odgovornost veća no ikada. Ako prije stotinu godina i nismo mogli predvidjeti sve štetne efekte ovako brzog i pomalo nekontroliranog razvoja, danas smo svjedoci sve češće surovog odgovora prirode. Poginuli u odronu zemlje, teške poplave, požari, bolesti ove i one, vijesti su koje svakodnevno možemo čuti. Nojevsko guranje glave u pijesak, „jer se to događa daleko od nas“, ne može i ne smije biti izgovor za nečinjenje dobra prema prirodi. Njen smo dio i ma koliko čovjek bio superioran spram ostatka živog i neživog, nipošto ne smije biti ohol. Naš kratak vijek ne smije značiti i kratku pamet. Treba biti dovoljno mudar i oduprijeti se principu „imati po svaku cijenu“ prije nego postane kasno. Jesmo li doista tako slabi prema

plastičnoj boci gaziranog napitka da smo zaboravili pravo značenje riječi izvor? Jesmo li toliko ogorčeni na svijet da ga moramo svakodnevno gađati onim istim plastičnim bocama? (Kakav bi raj na Zemlji bio da svaku plastičnu bocu zamijeni jedno drvo.)

Koliko uginule ribe, mrtvih labudova treba još nabrojati prije nego počnemo brinuti za sve oko sebe jer moglo bi nam se desiti da prebrojavamo jedni druge. Može li tako jednostavna stvar kao što je odlaganje smeća postati pravilo samo po sebi, jer je tako dobro i jer tako treba? Postoji li razumniji odgovor na ova pitanja od odgovora da je nešto **prirodno ili neprirodno**.

Na drvenoj stolici u engleskoj robnoj kući sve češće nalazite natpis da je izrađena od drveta koje se kontrolirano siječe. Na nogometnoj lopti iz uvoza stoji da u njenoj izradi nisu učestvovala djeca. Dvije malene grudve ljudskog odbijanja u sakaćenju prirode i nas samih koje će se pretvoriti u lavinu. Kad-tad.

KORAK PO KORAK... Ivo Lubina

Odvijaju se organizacijske pripreme na obilježavanje “Dana planete Zemlje” nesvakidašnjom akcijom u kojoj će učešće uzeti naši sugrađani različitih uzrasta. Iako bi bilo primjerenije akciju organizirati u prirodnom ambijentu, ipak će gradske ulice ugostiti učesnike. Isti će biti kategorizirani u pet grupa:

- predškolska dob
- učenici prvog do četvrtog razreda
- učenici petog do osmog razreda
- srednjoškolci
- sportski klubovi i građanstvo

Uz podršku dječjeg vrtića “Paola Cerueto”, Osnovne škole Vladimira Nazora, Srednje škole Pere Zečevića, sportskih klubova i dijela odžačkih privrednika (očekujemo uključenje i ostalih), Društvo prijatelja prirode “Lipa” pokrenulo je ovu inicijativu sa namjerom da promovira zdraviji život, potakne šire slojeve društva da se više kreću (trče) i da trčanjem razvijamo takmičarski duh. Ovim putem Vas pozivamo da uzmete aktivno učešće, pružite podršku ili bar popratite ovu uličnu trku.

Fahrudin ef. Mujanović ISLAM I EKOLOGIJA

Pored svih teškoća jedna od najaktuelnijih kriza sa kojom se čovjek još nije uhvatilo u koštac¹ je **kriza životne sredine**. Moderni čovjek koji u jednom trenutku doživljava golemi materijalni napredak i privredni skok, zahvaljujući čemu je pohrlio u osvajanje prostora, sada uviđa da je čak i udisanje zraka, za njega postalo veoma problematično.

Maloj skupini bogataša na dohvat je ruke sve što iz prirode požele, a da ne govorimo o neispravnom načinu korištenja postojećih resursa što predstavlja jedan od najvećih činilaca uništavanja životnog okoliša, kao i omalovažavanja ljudskih prava.

Zahvaljujući činjenici da je prvenstvena obaveza svih grana društvenih nauka antropologija, tj. spoznaja čovjeka, i njegove veze sa svijetom u kojem egzistira, kao i tome da Kur'an časni o ovome govori na dostatan i privlačan način, prilika je da u kratkim crtama naznačimo glavna načela najuspješnijih načina koje predlažu Kur'an i hadisi u vezi našeg odnosa sa životnom sredinom i na taj način o najboljim ekološkim metodama, da bismo na taj način inicirali i pokazali na pravac ali i podršku onima koji svojom snagom i umijećem nastoje sačuvati Božiju (prirodnu) ljepotu prostora na kojem i od kojeg žive.

Kur'anske (islamske) se poruke kada je riječ o predstavljanju čovjeka i ekologije, ukratko mogu izreći u nekoliko glavnih crta:

1. Uzvišeni je Bog Univerzum stvorio na najljepši način. *Onaj koji je sve u najljepšem skladu stvorio*².

2. Upravo kao što je svako stvorenje stvoreno lijepo, i čovjek je također stvoren lijep, dakle, nije izuzetak iz ovog pravila, štaviše, zahvaljujući činjenici mogućnosti bivanja namjesnikom Božijim na Zemlji, on je odlikovan i dodatnim ukrasima. Bog u Kur'anu kaže: *Mi čovjeka stvaramo u najljepšem skladu*³. Dok na drugom mjestu, Bog, slobodno kazano Sebe hvali, na lijepom stvaranju: *Pa neka je uzvišen Allah, najbolji stvaralac*⁴. Sigurno je da ukoliko bi postojalo stvorenje ljepše od čovjeka, Allah bi ga po stvaranju predstavio kao najljepše stvorenje.

3. Ljepota stvorenog Svijeta je u ustrojstvu koji njime vlada, na način da je svako biće stvoreno sa određenom konstrukcijom, kapacitetima, ciljem, putem i putokazima. U suri Taha u petom ajetu u vezi sa ovom činjenicom čitamo pouku: *Gospodar je naš Onaj koji je sve potpunim stvorio, a zatim ga uputio*. Drugim riječima, konstrukcija svakog stvorenja je tako kompaktna i svrshodna i kreće se ka svome određenom cilju, da ukoliko se toj konstrukciji nanese šteta, i sami će nositelji iste biti spriječen od stizanja do cilja a i drugi će biti lišeni toga.

4. Bog je ognuo plašt hilafeta, tj. namjesništva na skladno čovjekovo tijelo. Uzvišeni kaže: *"Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!"* Kojeg je opskrbio znanjem, što saznajemo iz sljedećeg ajeta iste sure: *I pouči Adema imenima svim*. Tada, nakon namjesništva Božijeg, i sticanja znanja, obavezao ga je izgradnjom Zemlje i njenom zaštitom od bilo kakvog nanošenja štete i uništavanja. Zemlje, koja je svim svojim prostranstvom područje čovjekovog djelovanja. *On vas od Zemlje stvara i daje vam zapovijed da gradite na njoj! Zato Ga molite za*

ZAGAĐIVANJEM OKOLIŠA IZAZIVAMO BOŽJU SRDZBU

*oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se*⁵.

5. U svemu tome skupina ljudi koja se povela za šejtanskim nagovorima i prohtjevima te na taj način postala buntovna, pod izgovorom civilizacijskog napretka i industrijskog razvoja, zagađuje i nanosi nenadoknadive udarce njenoj ljepoti i skladu pretvarajući ih u haos. *Pojavio se metež i na kopnu i na moru, zbog onoga što ljudi rade*⁶. Ovo je jasna poruka koja odzvanja i upozorava na tu činjenicu. Lijepa Zemlja i ono što je na

njoj a što je također lijepo, praktična izgradnja koja bi trebala biti vođena intencijom zadovoljenja i osiguranja čovjekove sreće i zdravlja i osiguravanja prava ostalim kreacijama koje pored čovjeka žive na njoj, nalaze se u rukama ograničenog broja nepravednih pojedinaca što sve koristi vide striktno svojim, i na taj način postalo je oružjem za uništavanja cijelih vrsta rijetkih stanovnika Zemlje. Ova šaka ljudi umjesto čišćenja zraka, isti zagađuje, umjesto oživljavanja zemlje istu uništava, umjesto pošumljavanja - šume siječe, umjesto čišćenja rijeka i polja bestidno pravi deponiju i od jednog i od drugog.

6. Iako su svi ljudi odgovorni kada je u pitanju izgradnja i održavanje zdravom i čistom životne okoline, kao i suprotstavljanje buntovnicima, ipak, obaveza državnika je u ovom području veća od obaveze koju ima adžri

masa⁸. Kur'an časni, koji uostalom sadrži sukus prethodnih nebeskih Knjiga u vezi sa ovim kaže: *Kad carevi osvoje neki grad oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim*⁹. Sukladno ovome odgovornost državnika (nositelja vlasti) u cilju očuvanja životne okoline je neuporedivo veća nego li što je odgovornost pojedinaca, upravo kao što Poslanik kaže: "Svako ko se prihvati dužnosti ljudskih pitanja (u državi) ukoliko ne osigura svima ono što voli sebi (život, zdravlje, ugled, sigurnost...) neće osjetiti miris Dženeta."

7. Održavanje čistoće tijela, kuće, radnog prostora i uopće životnog kruga je opća dužnost u islamu, uvijek aktuelna i sveprisutna, koja ne samo da se tiče ovosvjetske dimenzije života, čak zadire i u čovjekov Svijet onostranosti. Poslanik u vezi sa ovom činjenicom kaže: "Zaista je Allah lijep (prijatan) i voli ljepotu (prijetnost), čist i voli čistoću, (...) zato držite čistim svoju prolaznost (ovaj svijet)." Drugim riječima Bog od čovjeka, u ulozi Svoga namjesnika, želi da drži čistim svoje tijelo da bi na taj način dušu učinio ljupkom i spremnom za let u svijet Uzvišenog carstva. Na drugom mjestu, Poslanik čistoću smješta tik uz bogobojažnost, te upravo na način kojim Kur'an časni kaže: *Budite bogobojažni koliko god možete*, on kaže: "Održavajte čistoću koliko je to moguće više, jer istinu je Bog islam utemeljio na čistoći i neće u Dženet ući osim čistih."

8. Stvaranje zelenila u islamu ubraja se u dugotrajne milostinje, te na taj način i u sveta djela, bilo da se čovjek time lično koristi ili ne. Poslanik kaže: "Kada čovjek zasadi voćku, sve što od nje pojedu ljudi i životinje računa mu se milostinjom." Dok na drugom mjestu kaže: "Ukoliko bi vam se zadesio kakav rasad u ruci u trenutku kada nastupi posljednji čas (kijamet), ako ne biste imali više vremena nego da ga zasadite, obavezno ga zasadite." Također, u islamu se bodri i podržava ishrana poljoprivrednim prihodima, svih vrsta životinja. Poslanik, u vezi sa tim kaže: "Ko posije usjev, i nahrani od njeg pticu, to mu je milostinja." Vođe ka Bogu uvijek su činili dobročinstvo i bili su ljupki prema životinjama, kao što je između ostalog, hazreti Isa, prolazeći obalom mora, dio svoga obroka bacio u vodu. Na to su neki apostoli rekli: "O Ruhullahu, zašto si to učinio?" On reče: 'Da bih nahranio ribe, jer je nagrada za ovo djelo u Boga velika.'

¹ Mali broj entuzijasta uključuje se u razne pokrete koji nastoje popraviti ljudski um o korištenju i čuvanju okolišnog blaga

² Kur'an; sura Sedžde, 7. ajet

³ Kur'an, sura Tin, 4. ajet

⁴ Kur'an; sura Mu'minun, 14. ajet

⁵ Kur'an; sura Bekare, 30. ajet

⁶ Kur'an; sura Hud, 61. ajet

⁷ Kur'an; sura Rum, 41. ajet

⁸ Usled toga što su obimni nacrti o zraku, vodama, izgradnji različitih hemijskih i atomskih oružja kao i vršenje proba na istim u rukama državnika. U tome nije vođeno računa o pravednoj zastupljenosti i podjeli. Neki od posjednika ove industrije, idu dalje od pukog individualnog ispada, te svojim ponašanjem prijete svim ljudima i njihovom životnom prostoru

⁹ Kur'an; sura En-neml, 44. ajet

9. U islamu, briga o okolini, je kroz dugu povijest čovjeka preko Božijih poslanika bila nuđena ljudima putem različitih šerijata (Božijih zakona), spoznaju principa životnog okoliša, održavanje zdravim istoga i dolazak do njega, kao i čuvanje od uništavanja, smješta u krug primarnih prava i obaveza čovjekovih da bi na taj način bilo osigurano zdravlje društvu.

10. Između recipročnih građanskih prava i dužnosti sa aspekta islama svi se prelazi, bilo morski, kopneni ili zračni moraju čistiti od smetnji i onoga što im šteti. Poslanik je rekao:

“Koskloni prepreku sa puta kojim prolaze ljudi, a što ih ometa, upisat će mu Bog, nagradu učenja četrstotine ajeta, za svako slovo imat će nagradu od deset dobrih djela.” Iz ovoga nam postaje jasno da je vrijednost održavanja životne okoline i poštivanja principa koji se toga tiču izjednačena sa vrijednošću učenja Kur'ana. Također, postaje jasno da ukoliko država namjerno ne osigura i ne razmišlja o čistim zelenim površinama, te ne održava prirodu čistom od otpada i f a b r i č k i h opasnih gasova, i tome slično, biti će izložena

srdžbi Božijoj.

Ukratko, islamska kultura i Islam uvijek su nositelji osiguranja principa životne okoline i načina osiguranja života, zdravlja i zadovoljstva ljudi. Ajeti i hadisi koje smo citirali predstavljaju mali gutljaj iz ogromnog mora Kur'ana i sunneta, koji uz Božiju pomoć i volju mogu biti korisni onima što tragaju za Istinom i čistoćom.

KOLEBLJIVO VRIJEME

Ivo Lubina

Tko polazi u prirodu mora bit spreman na sve. Kolebljivost vremena je na svojoj koži osjetilo mnogo planinara, prijatelja prirode. Iako je cijelu noć padala kiša, jutro je osvanulo gotovo vedro, a ubrzo se i sunce pojavilo. Dok smo se sunčali na prvom proljetnom suncu nismo ni slutili da će nas počastiti pljusak. Kišni oblak se iznenada pojavio negdje iznad repetitora kod babe Đuke, jedva smo uspjeli na sebe navući jakne i kapuljače. Znali smo da neće dugo jer je okolo bilo poprilično vedro, ali za sve je bilo iznenađenje kad je počeo čvaktiti sitan led. Cilj je bio blizu pa nam nije teško padalo što ćemo pokisnuti. Za zadovoljstvo koje nam se prikazalo vrijedilo je kisnuti i duže. Sunce koje je

obasjavalo kišne jezike iznad Gornjeg Pećnika ostavljalo je utisak kao da svjetlost hrli ka nebu, kao vulkan u nastanku. Vidjeti

dugin spektar u dolini sa Lipe je ne svakidašnji doživljaj. Panoramski pogled poslije kiše pruža se u nepreglednu daljinu, a ostavlja dojam kao da je sve na dlanu.

Neću Vam ovaj puta pričati kako se prelazi nabujali šumski potok, kako je klizava staza ispod mokrog lišća (ili kako je guza blizu tla), kako je kad duša dođe u nos i kako je ukusan komad slanine kad padne u žeru. Ma ne, neću ja vama ni pričati o čemu vam nisam pričao. Znam ja da je teško dočarati riječima nešto što se može samo doživjeti i zato ću vas pozvati da doživite neopisive prirodne ljepote tu vama na dohvat.

PLANINARSTVO

U GRADACCU

Fahir^VMuftić

Organizirani oblik planinarstva u Gradačcu otpočinje u februaru 1985. godine kada se formira Planinarsko društvo «Trebava», a na inicijativu gradačaćkih planinara koji su bili članovi PD «UPI» i pojedinaca koji su tokom studiranja planinarili u sklopu raznih društava. Inicijativni odbor sačinjavali su: Fahir Muftić, Goran Tanić, Mićo Ilić, Ivica Matkić, Zoran Matkić, Bakir Ahmetašević i Emira Kikić.

Na prvoj Skupštini društva u prisustvu oko 30 planinara izabrano je rukovodstvo društva:

1. Fahir Muftić - predsjednik
2. Goran Tanić - sekretar
3. Emira Kikić - blagajnik

Za članove Predsjedništva još su izabrani: Zoran Matkić, Mićo Ilić, Nermina Tursić i Bakir Ahmetašević.

Društvo je okupljalo oko 200 planinara, od čega 120 aktivnih. Društvo je dobilo naziv po planini na čijim obroncima je smješten Gradačac, kao i po radnoj organizaciji koja je najviše dala učešća u formiranju društva. Društvo je imalo i svoje kancelarije koje je dobilo od RO «Trebava» na

korištenje do rušenja zgrade u ulici Ivice Vižlara. Najveći pohodi koje je društvo izvelo u to vrijeme su: penjanje na vrh Maglića, pješački pohod Gradačac Beograd (polaganje cvijeća na Titov grob), penjanje na Titov vrh u Makedoniju, Triglav i Mosor. Masovni izlasci društva bili su na planine oko Sarajeva: Bukovik, Romaniju, Skakavac, Igman, Treskavicu i redovne tura na Papuk u planinarski dom «Jankovac». Gotovo svake subote

grupa planinara posjećivala je Planinarsko društvo «Konjuh» iz Tuzle sa kojim su bili izuzetno dobri odnosi, te njihove planinarske domove na «Kraljici» Ozren i «Javorje» na Konjuhu. Počelo se inicijativom izgradnje planinarskog doma na lokalitetu Zelinja Srednja - Zelinja Gornja. U inicijativni odbor za izgradnju doma bili su uključeni: Nizam Šarić, Kemal Begović i Dragan Karalić, koji je od 1989. godine na funkciju predsjednika. Aktivnost društva 1990. g. je zamrla zbog ratnih događanja.

Društvo je obnovljeno 2004. godine pod nazivom PD «Gradina» Gradačac, kao pravni slijednik prijeratnog društva i od tada je organiziralo pohod na najviši vrh u Grčkoj - Olimp, a zajedno drugih društvima (prvenstveno sa PD «Konjuh» iz Tuzle) bili smo u Bugarskoj, Španiji, Italiji, Turskoj, Albaniji, Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori. Svi veći vrhovi u Bosni i Hercegovini su osvojeni u više navrata. Pod predsjedavanjem Fahira Muftića Društvo trenutno broji oko 50 aktivnih članova i 50 povremenih članova.

III - OSNOVNA NAČELA

Članak 7.

Sve pravne ili fizičke osobe kao i druge organizacije dužne su štititi prirodu na način da sarađuju u sprječavanju djelatnosti koje mogu ugroziti ili oštetiti prirodu, ublažiti svaku takvu štetu, eliminirati posljedice takve štete i obnoviti oštećenu prirodu i dovesti je u stanje u kojem je bila prije pojave štete.

Članak 8.

Ekspluatiranje divljih vrsta, minerala i područja s prirodnim ili približno prirodnim značajkama može se vršiti samo do stupnja na kojem se njihova biološka raznolikost, ispravno funkcioniranje temeljnih prirodnih sustava i procesa u tim sustavima može održavati.

Članak 9.

U slučaju pojave štete ili oštećenja prirode prvenstvo će biti otklanjanje takove štete ili oštećenja na izvoru.

Članak 10.

Interesi očuvanja prirode bit će uzeti u obzir pri utvrđivanju strategije ekonomskog razvitka, dokumenata prostornog uređenja i prilikom

poduzimanja mjera od nadležnih organa.

Članak 11.

Zagađivači i korisnici su dužni platiti troškove, poreze, pristojbe i dr. za zagađivanje ili korištenje prirode ili prirodnih resursa (ili drugih sastavnica) za provedbu bilo kojih djelatnosti ako one uzroče ili će vjerojatno uzročiti štetu po prirodu.

Članak 12.

Svako korištenje prirode i njezino opterećenje se obavlja na način koji najmanje zagađuje ili oštećuje prirodu.

Članak 18.

Federalnom strategijom zaštite prirode utvrđuje se politika zaštite prirode, određuju zadaci zaštite prirode i zaštite biološke raznolikosti, osigurava nadzor i zaštitu drugih dijelova prirodnog naslijeđa. Federalna strategija iz stavka 1. ovoga članka je dio Federalne strategije zaštite okoliša.

Federalna strategija iz stavka 1. ovoga članka sadrži posebno:

1. opći opis prirodnih područja u državi i djelatnosti koje su važne za zaštitu i očuvanja biološke raznolikosti;
2. opće zahtjeve kao i resorne i međuresorne zadatke za zaštitu i očuvanje prirodnih područja, krajolika i drugih

vrijednosti (vrsta, staništa, minerala, fosila);

3. dugoročne i srednjoročne zadatke zaštite i očuvanja zaštićenih vrsta, minerala i područja i određivanje novih zaštićenih područja;

4. dugoročne i srednjoročne zadatke za uspostavu i održavanje ekološke mreže i ekoloških (zelenih) koridora;

5. dugoročne i srednjoročne zadatke održavanja okolišno osjetljivih područja (ESA) i sustava;

6. dugoročne i srednjoročne zadatke revitaliziranja oštećenih područja;

7. sustav uvjeta i principa najvažnijih mjera iz toč. od 1. do 6. ovoga stavka;

8. dugoročne i srednjoročne programe za istraživanja, razvitak, izobrazbe i demonstrativne zadatke i popularizaciju zaštite i očuvanja prirode;

9. planirane izvore financiranja;

10. principe za uspostavu i funkcioniranje sustava promatranja, prikupljanja podataka, registriranja i procjene krajolika, vrsta, minerala i područja s prirodnim ili približno prirodnim značajkama.

Strategija iz stavka 1. ovoga članka mora biti usaglašena sa Međuentitetskim planom zaštite okoliša ili biti njegov dio. Svaki kanton će donijeti plan zaštite prirode na svojem području.

EKOLOŠKE VINJETE

Namjeravate li putovati u Njemačku, morate znati da je u većini gradova stupio na snagu Zakon o ekološkim zonama. Ako ne želite imati neugodnosti i troškova, morat ćete u desnom donjem uglu vjetrobranskog stakla svoga vozila zalijepiti vinjetu. Svi koji ne budu imali

Ekološke vinjete u Njemačkoj

Emisija	klasa zagađenja	prva registracija	vinjeta
DIZELSKI			
Euro 1 ili starije	1	prije 1. siječnja 1997.	-
Euro 2/Euro 1 i filter	2	od 1. siječnja 1997. do 31. prosinca 2000.	crvena
Euro 3/Euro 2 i filter	3	od 1. siječnja 2001. do 31. prosinca 2005.	žuta
Euro 4/Euro 3 i filter	4	od 1. siječnja 2006.	zeleni
BENZINSKI			
Prije Euro 1	1	prije 1. siječnja 1993.	-
Euro 1 i bolje	4	od 1. siječnja 1993.	zeleni

istu, mogu očekivati kaznu u visini 40 eura. U zavisnosti od starosti vašeg vozila i dobit ćete vinjetu. Vozilima, prvi put registriranim prije 01. januara 1997. godine, onemogućen je pristup, a ostala su podijeljena u tri grupe, odnosno zone pristupa.

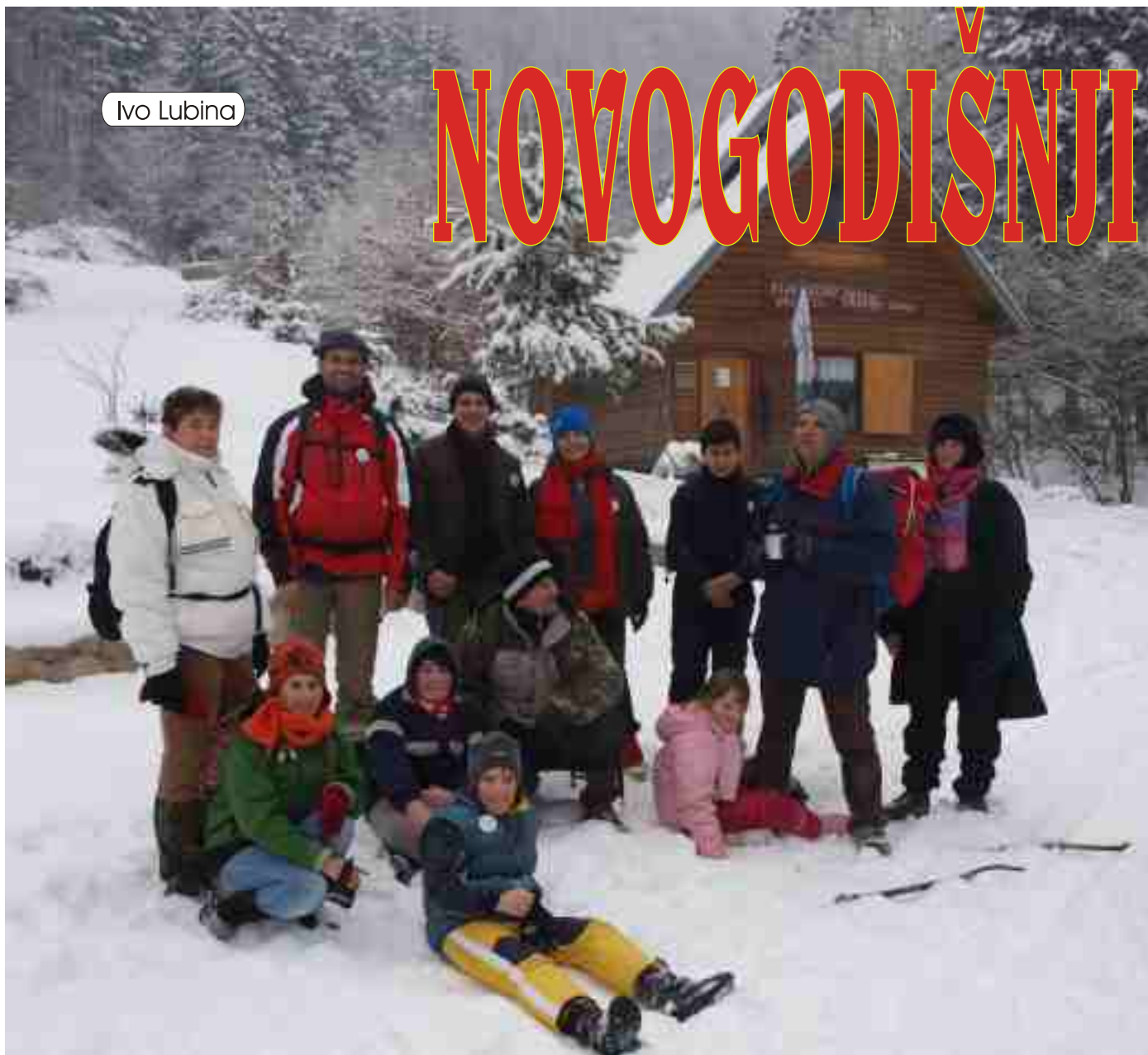
Ako ne želite svoga ljubimca parkirati na ulazu u grad i nastaviti gradskim prijevozom, informirajte se u auto-moto društvu oko nabave vinjeta.

Ivo Lubina

Ivo Lubina

V NOVOGODIŠNJI

Šta nas čeka sutra? Jutros je zabilježeno minus devetnaest, iako se tokom dana sunce probijalo, ne daje nam baš prevelike nade. Razmišljam, hoće li se ekipa za sutrašnji pohod rasuti?

Svanulo je, gledam vremensku prognozu, temperature su jutros povoljnije od juče, ohrabruju nas. Zvoni telefon, Limun je, neće da mu upali automobil, akumulator ga zeza. Ivana i Blaženka ostavljamo u hotelu (gdje se jutros okupljamo), Mariju u pekari da kupi vruće slance i kiflice, a ja odoh pomoći Limunu. Otvaramo haubu pasata, ali gdje je akumulator? Jesmo i majstori, poslije temeljne pretrage ispod

jednog poklopca pronalazimo ga. Kablovi i sad je sve u redu. Ekipa u hotelu se okupila, nema Pačka i Asmera. Mladi planinari su tu: Tricia, Ivan, Mario i avac

Blaženko. Tri automobila, pratimo se, pravac Tuzla. Pojačavam tempo, daleko je, da ne zakasnimo.

SUSRET

Naši domaćini, PD Drenik, čekaju nas u hotelu Konjuh u Živinicama. Stotinjak planinara već je na okupu, tu su: Tuzlaci, Srebreničani, Orašani, Brčaci i Štrepcani. Pozdravljamo se, prijavljujemo i dobijamo bedževe. Autobusom do Đurđevika, parkiramo se kod rudnika, lagani uspon prema selu Jahići. Prvi odmor u Gornjim Brnjicama, prilika da se malo odmorimo, popijemo čaj, pojedemo sendvič ili sudžuk. Uzvišenje je poznato kao Molitvište, još iz doba «Crkve bosanske». Sad je uspon zahtjevan, Mirela (Orašanka) je zastala. Odoše moji, ma polako stići ćeš ih. Ulazimo u šumu, gorjela je, objašnjavaju da su jedva obuzdali požar, ručno, jer je

teren nepristupačan. Kako je uspon veći i zastanci su češći. Lagano se spuštamo do planinarskog doma. Dočekuje nas vrući čaj, baš godi. Dom nije kapaciteta da primi sve pristigle planinare, ispod nadstrešnice čuje se pjesma. Ubrzo nas domaćin poslužuje i graham. Dodjela zahvalnica i

diplomi, Tricija je proglašena najmlađom planinarkom na ovom susretu. Hladno je i polako se razilazimo, Tuzlaci idu dalje, Brčaci i Orašani se spuštaju, a poslije kraćeg druženja u domu i mi se sa Srebreničanima vraćamo do autobusa.

GLOBALNO ZATOPLJENJE

Katarina Čamber

Za hladna zimskog dana mnogi pomisle kako par stupnjeva više i ne bi bilo loše. Tada nam upozorenja o klimatskim promjenama zvuče poput taktike zastrašivanja onih koji brinu o okolišu. Kao da su zamišljena da nas istjeraju iz automobila i prisile na pješaćenje, te tako sputaju način života na koji smo itekako navikli.

Negdje daleko od nas led se topi, rijeke presušuju, obale erodiraju i ugrožavaju naselja, a flora i fauna trpe zbog klimatskih promjena. Sve se ovo događa izvan našeg vidokruga, pa se malo tko zabrinjava. Valjalo bi imati na umu da su to pokazatelji što se sprema ostatku planeta čiji smo i mi stanovnici.

Zna se da je klima prevrtljiva. Prije tisuću godina europsko je podneblje bilo blago i vinova loza je rasla u Engleskoj. Prije 400 godina naglo je zahladilo, i Temza se zamrzнула u više navrata.

Već stoljećima krčimo šume i spaljujemo ugljen, naftu i plin, ispuštajući u atmosferu ugljični dioksid i druge plinove koji zadržavaju toplinu, brže nego što ih biljke i oceani mogu usisati. Predviđa se da bi do kraja stoljeća prosječna temperatura mogla narasti za 1,5 do 5,5 stupnjeva.

U prošlom stoljeću smo u atmosferu poslali toliko ugljičnog dioksida da mu treba nekoliko sada

desetljeća da stigne u krajnje slojeve povećavajući efekt staklenika. Jednostavnije rečeno, posljedice do sada učinjenog osjećat ćemo jako dugo, jer učinjena šteta se više ne može ispraviti.

Činjenica su: pokrenimo li automobil, upalimo svjetlo, podesimo termostat, zapravo učinimo li bilo što, dodat ćemo ugljični dioksid atmosferi.

Znanstvenici vide rješenje problema u sadnji ogromnih količina šuma, koje bi svojim prirodnim djelovanjem služile kao deponije ugljičnog dioksida, i time učinile život ljepšim i zdravijim.

ZAŠTITA ŽIVOTINJA

Nevzeta Slunjski

Ideje da se pomogne životinjama bez doma koje žive na ulici bez ikakvog skloništa, vrlo često gladnim i žednim, javljaju se kod nekih naših građana od samog povratka u Odžak. Često s tim povratkom započinje jedan novi period našeg života i računanja vremena. Rat je kod nekih ljudi stvorio suosjećanje sa onima koji pate i trebaju nečiju pomoć. Željeli su pomoći i učiniti da nešto trajnije urade na rješavanju ovog problema. Nisu naišli na razumijevanje i potporu nadležnih institucija i bez obzira na pomoć koja im je nuđena iz inozemstva odustali su od svojih nakana. Pomagali su i hranili napuštene životinje, a onda bi se dogodilo trovanje i nastupile bi strašne patnje životinja i ljudi koji su o njima skrbili. Nadajući se da je svijest ljudi vremenom sazrijevala, da se situacija u okruženju i pristup ovom problemu u posljednje vrijeme promijenio krajem 2007. godine i pravno postoji Udruga građana za zaštitu i sprečavanje okrutnosti nad životinjama „Šapica“ Odžak. Kako u Statutu stoji, Udruga je osnovana u cilju zaštite životinja i okupljanja ljubitelja životinja s ciljem civiliziranog ophođenja prema životinjama. To podrazumijeva zalaganje za primjenu međunarodnih konvencija o zaštiti životinja.

Udruga trenutno ima dva glavna zadatka. Osnovati azil za napuštene životinje i poduzeti aktivnosti da se smanji populacija lutilica pasa i mačaka njihovim kastriranjem i sterilizacijom. Odmah po osnivanju Udruga je uputila zamolbu gradonačelniku i nadležnim općinskim institucijama da nam dodijele na korištenje zemljište za azil. Sredstva koja se u proračunu planiraju za eutanaziju da nam

dodijele za izgradnju azila. Dati mogućnost i šansu da žive nije skuplje od njihovog ubijanja. Održali smo zajednički sastanak. Obišli moguće lokacije za azil, ali cilj nismo postigli. Mnoge životinje koje smo htjeli zaštititi i skloniti sa ulice više nisu žive. Iako eutanazija od tada nije provođena, deratizacija je za nesretnike značila isto.

U Orašju postoji azil već nekoliko godina. Trenutno je u njemu utočište našlo više od stotinu pasa. Mnogi sretnici odatle su udomljeni u Nizozemskoj. Među njima je jedna naša ljepotica kojoj smo dali ime Pahuljica. Azil „Posljednja oaza“ je uključen u međunarodni projekt „SOS za pse lutilica“. Cilj projekta koji provode tri organizacije je smanjenje populacije lutilica u svijetu. Dva puta godišnje u Orašju veterinari iz Nizozemske vrše besplatnu kastraciju životinja. U rujnu prošle godine iz Odžaka je kastrirano 19 životinja iako nismo imali nikakvu medijsku potporu. U travnju ove godine planira se opsežna kampanja na području Orašja, a u Odžaku će biti ako budemo imali najmanje četrdeset životinja za sterilizaciju. Već sada smo blizu da taj broj ostvarimo. Nadamo se da će se zahvati moći obaviti ovdje iako bi prevoze životinja do Orašja vršila organizacija.

Vlasnici ljubimaca bi ranije morali najaviti svoje namjere kako bi se znalo koliko treba veterinara i koliko dana bi akcija trajala.

Naučno istraživanje je pokazalo da, ako izmjestimo pse iz jednog područja (u našoj zemlji to znači otrujemo), na prazno područje bi se uselili novi ulični psi. Oni dolaze u naseljena mjesta samo da bi preživjeli. U edukacionoj knjižici koja je dijeljena učenicima osnovnih škola i na području naše Županije „SOS za pse“ zanimljiva je istinita priča koja je nastala u rumunjskom gradu Oradi. Tamo je u toku 2003. godine proveden projekt „Hvatanja, sterilizacije i povratka“ preko 2.000 pasa lutilica. Ovaj broj nije greška. To je istinita priča. Rumunji ih nisu ubijali.

Preispitajmo svoje stavove o ovim nedužnim bićima koji nisu krivi za svoje postojanje. Pomozimo im da žive, a potrudimo se da se ne razmnožavaju nekontrolirano jer oni to ne znaju. Mnogi se od nas sjećaju Jesenjinove „Pjesme o keruši“ zbog koje su nam navirale suze, ili priče o maci beskućnici koju smo čitali u čitankama naše djece. Zaboravili smo da je pas čovjekov najbolji prijatelj, a ljudskost i toplina najveće vrednote.

BERBA LJEKOVITOG BILJA

Mirzeta Topolović

Podneblje Bosanske Posavine, s obzirom na osunčanost svojih prostora, ujednačen reljef, blag sa malim padinama i oscilacijama, (naročito područje odžačke Posavine) pruža izvanredne mogućnosti za rast i razvoj različitih vrsta ljekovitog bilja. Posljednjih godina, naročito poslije rata, shvativši vrijednost preventivnog djelovanja različitih biljnih vrsta, u sprečavanju mnogih oboljenja te podizanju općeg zdravstvenog stanja i poboljšanja fizičke kondicije, mnogi rado krenu u berbu ljekovitog bilja, pa i uzgoja u svojim vrtovima.

S obzirom da još uvijek imamo relativno nezagađeno tlo, i nekontaminirano u većoj mjeri različitim kemikalijama, to ljubitelji prirode i poštovaoci ljekovitosti različitih biljnih vrsta imaju više razloga da saznaju o berbi ljekovitog bilja. Važno je znati da osobe koje su oboljele od zaraznih bolesti ili imaju otvorene rane, ne smiju dolaziti u kontakt sa ljekovitim biljem. Ljekovito bilje se ubire daleko od deponija smeća, na dovoljnoj udaljenosti od cesta, industrijskih pogona, i svakako ne na površinama koje su tretirane kemikalijama. Prvu stvar koju treba znati onaj koji se odluči na berbu bilja je da zna identificirati biljku, i razlikovati otrovnu od neotrovne biljke. Naročito su lake zamjene kad se radi o podzemnim dijelovima biljaka, a sličnost istih tolika velika, da je zamjena vrlo moguća. Neke biljne vrste, u različitim podnebljima mogu pokazivati različiti stupanj otrovnosti. Jedan od uvjeta, da bi dobili kvalitetno bilje sa dobro očuvanim djelotvornim sastojcima je da se berba obavlja za vrijeme lijepih sunčanih i «suvih» dana. Rijetko je najpogodnije vrijeme berbe zima, kao npr. kod imele koju nalazimo na granama šumskog drveća i voćki. Stručnjaci za berbu bilja nude biljne kalendre, koji mogu biti od pomoći, ali je najpogodnije vrijeme za berbu određene ljekovite biljke, ono koje je propisano za tu vrstu, odnosno za njen podzemni ili pak nadzemni dio. Jer kod mnogih biljnih vrsta, nadzemni dio se bere u jednom periodu, a podzemni u drugom periodu godine. Npr. na našem području često se spominje i bere kaloper, koji je čest i u našim vrtovima. Nadzemni dio kalopera je najbolje brati tijekom ljeta, a korijen tijekom februara

i marta. Ili, listovi breze koji se skupljaju u jesen ili tijekom vrućih ljetnih mjeseci nemaju ljekovite vrijednosti kao oni koji se skupljaju u proljeće ili na samom početku ljeta. Ljekovito bilje se ne bere u vreće, ne smije se drobiti, jer se može upaliti i tada gubi kakvoću i ljekovitost, odnosno s pojavom boje truleži postaje neupotrebljivo. Cvjetovi se uglavnom beru bez peteljke, a listovi tek kad se potpuno razviju i dok imaju zdravu prirodnu boju. U principu se beru bez peteljki, izuzetno, ako za određenu vrstu nije naglašeno da se bere sa peteljkom. Nadzemni dio biljke ima najvišu ljekovitost kad biljka počne cvjetati. Ako je biljka odrvenjela u donjem dijelu, već se pojavio plod ili nema lista niti prirodne boje, te je eventualno

gomolji i lukovice se uglavnom vade u jesen ili u proljeće kao npr, kod gaveza, ili samo u jesen kao kod zečjeg trna, a kod vrlo rijetkih biljaka i tijekom skoro cijele godine kao kod slatke paprati, poznate kao sladić ili slatka bujad.

Nakon pravilne berbe, za postizanje visoke kakvoće obranog bilja, veoma je važno pravilno sušenje. List, cvijet i cijela stabljika se suše u hladovini, sa cirkulacijom zraka (promajom).

Korijen, plod i sjeme se mogu sušiti i na suncu, s tim da je deblji korijen potrebno prethodno razrezati. Kora se može sušiti i na temperaturi od oko 100°C.

Ambalaža za skupljanje, berbu i čuvanje mora biti čista i prozračna, najbolje platnene ili papirne vrećice i korpe.

zaražena i gljivičnim bolestima, onda je ne treba brati jer nema nikakvu upotrebnu vrijednost u smislu ljekovitosti. Ukoliko je plod ljekoviti dio biljke, on se bere kad je potpuno zreo i ne smije biti fermentiran. Plodove šipurka, kao izuzetno bogate izvore C vitamina, npr. beremo početkom jeseni (IX mjesec) i to dok su još tvrdi, prije punog zrenja. Sjeme se skuplja kad je potpuno zrelo i suho, jer se kao takvo i najlakše i čuva. Ljekovitost kore ogleda se u sadržaju soka koji sadrži, te se skida u rano proljeće kad biljka ima najviše sokova, a vrlo rijetko u jesen. Korijeni,

Nakon jednogodišnje pauze, Alisa Hamzić O.C. Mozaik se ponovno digao na noge

Zbog konstantnog odlaska mladih edukovanih članova O.C. Mozaika na studij u druge gradove struktura organizacije je doživjela veliki slom.

Gtz (njemačko društvo za tehničku saradnju) pored finansijske podrške Mozaiku, kao i mnogim drugim omladinskim organizacijama u BiH je pružio i edukaciju kojom je obrazovano 15 mladih iz Mozaika. Radi se o jednogodišnjoj obuci za omladinske lidere čiji je cilj bio izgraditi stručan omladinski rad u svim lokalnim zajednicama u BiH. Naši edukovani članovi koji su bili u timu O.C. Mozaika su nas nažalost morali napustiti, tako da je Mozaik ostao bez edukovanih omladinskih lidera i doživio je veliki slom. Pored tog problema, pojavljivali su se i problemi finansijskog tipa kao i pasivnost i nezainteresovanost mladih za rad u svojim lokalnim zajednicama, a i saradnja sa lokalnim vlastima je također na najnižoj razini. **Naš osnovni cilj je usmjeriti mlade na pravi put.**

Ovaj problem kao i mnoge druge probleme mladih na području općine Odžak planirano je riješiti preko dokumenta «Strategija za mlade općine Odžak». Ovaj dokument je usvojen na 29. sjednici Općinskog vijeća Odžak održanoj dana 02.06.2008. godine, kojim su utvrđeni ciljevi, strategija i posebni programi iz pojedinih oblasti u cilju poboljšanja statusa mladih i rješavanja njihovih problema, te se u razdoblju od 2008. do 2010. godine očekuje realizacija predviđenih projekata

strategijom, te oživljavanje i poboljšanje položaja mladih u našoj općini. Zbog duge vremenske procedure u izradi i usvajanju tog dokumenta Mozaik je morao prestati sa radom, jer nije imao drugih mogućnosti da nastavi sa radom. **Nakon jednogodišnje pauze O.C. Mozaik se ponovno digao na noge.**

Trenutno O.C. Mozaik broji 20 članova od kojih su 15 aktivnih. Naš prvi projekat poslije jednogodišnje pauze je “Mladi mijenjaju svijet”. A projekat uključuje: kampanju za uključivanje mladih u O.C. Mozaik (prikupljanje i edukovanje mladih), školu crtanja za najmanje i kampanja borbe protiv AIDS-a. Prvi dio projekta je realizovan, a zadovoljni smo i s prvim rezultatima projekta. Dobili smo 20 novih članova koji konstantno nešto rade u svojoj lokalnoj zajednici, a najmlađi učesnici su prešli prvi dio škole crtanja na kojem su naučili osnovne stvari o oblikovanju, sjenčenju, e letaka i

perspektivi, trikovima, figurama, glavi, ruci i nogama, cjelini i praktičanom radu. A 01.12.2008. za dan borbe protiv AIDS-a smo se potrudili da obavijestimo mlade o toj bolesti, preko podjele letaka i red ribbon znaka. Daljnji projekti koji su planirani u narednom periodu su ekološki projekti (uređenje parka i grada Odžaka), borba protiv narkomanije, studentsko putovanje u Njemačku, posjeta edukativnom kampu u Gradačcu i sl. A očekujemo i bolju podršku od lokalnih vlasti. Naš redovni općinski budžet u 2008. godini je za više od duplo smanjen uprkos našem zahtjevu povećanja budžeta. Nadamo se da će lokalne vlasti imati više sluha za nas i pomoći nam da stanemo na noge, **jer ako se naši lokalni političari ne pobrinu za našu omladinu neće niko, a mi bez njihove podrške nemožemo opstati.**

**Predsjednica O.C. Mozaika,
Alisa Hamzić**

Crtež: Amar Salkanović

ČOVJEK I BIOSFERA

Ivo Lubina

Poremećaji ekosistema zbog utjecaja čovjeka

Čovjek je postao jedan od najvažnijih ekoloških čimbenika, jer je u relativno kratkom vremenu više izmijenio svoju okolinu nego bilo koja druga biološka vrsta, pa je znatnije utjecao na daljnji razvoj biosfere. Mijenjajući prirodu, čovjek izaziva u njoj promjene koje posredno i neposredno djeluju na njega samoga.

Zadaća je ekologije da pobliže ispita čovjekov odnos prema prirodi, ne samo zato što je njegova djelatnost bioetički čimbenik posebnog značaja nego još više zbog toga što je to djelatnost svjesnog, organiziranog i dosad najčešće neracionalnog iskorištavanja prirode. Čovjekov je utjecaj na okolinu dvojak: s jedne strane različitim djelovanjem iscrpljuje prirodne resurse i ispušta sve veće količine otpada iz proizvodnje i potrošnje, te tako izaziva degradaciju okoline i njezino zagađivanje, što dovodi do niza posljedica, a s druge strane čovjek poduzima razne ekološke mjere kako bi ublažio ili spriječio degradaciju i zagađivanje okoline.

Čovjek u biosferi izaziva snažne promjene, osobito krčenjem i uništavanjem šuma na velikim prostorima, isušivanjem močvara, plitkih jezera, regulacijom tekućica, izgradnjom mnoštva gradskih i industrijskih naselja, povećavanjem prometa i širenjem prometne mreže, te zagađivanjem atmosfere, hidrosfere i tla.

Uništavanje šuma

Po obimu su na prvom mjestu promjene tla i živog svijeta koje nastaju zbog uništavanja šuma. Nekadašnja prašuma srednje Europe iskrčena je još između 7. i 13. st., od 400 milijuna hektara šume u Sjevernoj Americi danas je samo

oko 50 milijuna. Uništenjem šuma ogoljelo se tlo izlaže eroziji postupnom ispiranju, odnošenju tla djelovanjem padavina, bujica i vjetrova. Lišeno zaštite, tlo brzo mijenja strukturu, gubi sposobnost primanja i zadržavanja dostatne količine vlaga, gubi plodnost, rasipa se i tako propada. Proces erozije u SAD-u zahvatio je i predjele velikih prerija korištenih za ispašu. Godišnja količina hranjivih soli, koju danas odnosi erozija, procijenjena je na 3 milijuna tona. U Kini je erozija tla već odavno izražena, također pretežno zbog uništavanja šuma.

Uništavanjem šuma, osim promjena u tlu, iščezavanjem vegetacije, iščezava i regulacija kolebanja temperature i vlažnosti, mijenja se i temperatura, povećava se nekoliko puta brzina vjetra, ukupna količina padavina se znatno smanjuje. Na takvom terenu nestane većina biljaka koje rastu u šumi, pa izginu i mnoge životinje koje u njoj žive.

Dakle, uništavanje šuma uzrokuje snažne promjene fizičkih uvjeta života i snažan poremećaj sastava biocenoze i ekosistema u cjelini. To su razlozi postupnog širenja pustinja u mnogim dijelovima Azije, Afrike i Amerike. Pustinje i ostali aridni predjeli čine danas trećinu ukupne površine kopna i borba protiv njihova daljnjeg širenja vrlo je ozbiljan međunarodni problem. Proces

erozije tla zahtijeva pojačanu kontrolu nad održavanjem i povećavanjem šumskih rezerva. Prema nekim proračunima potrebno je 100 do 300 godina da se tlo obnovi do dubine 25 cm.

Melioracije (isušivanja)

Uvelike mijenjaju uvjete života zahvati poput isušivanja močvarskih terena, dijelova mora i uređivanje tekućih voda. Takav je zahvat velikog opsega isušivanje poplavnog terena u području južnog dijela Panonske nizine. To je bilo prostrano močvarno područje, čiji je riblji prinos iznosio više od 50 000 tona godišnje. Zbog opsežnih melioracijskih radova danas je gotovo cijelo to područje isušeno i pretvoreno u plodno tlo. Od toga su ostali samo mali dijelovi uzduž riječnih tokova. Takav je Kopački rit kraj rijeka Dunava i Drave. Danas je taj lokalitet prirodni objekt mnogostruke znanstvene, gospodarske, turističke, kulturno prosvjetne vrijednosti.

Uslovi života vrlo su se izmijenili u isušenom području. Umjesto vodenih biljaka i životinja i vodenih biocenoza koje su definitivno nestale, stvorena se polja s ratarskim kulturama, koje su potpuno izmijenile izgled cijelog kraja. Sličnih primjera meliorativnih zahvata poplavnih terena ima i u drugim područjima svijeta.

IZRADA STRATEGIJE UPRAVLJANJA VODAMA

Vlada Federacije je razmatrala i usvojila Informaciju Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva o aktivnostima na izradi Strategije upravljanja vodama. Obaveza donošenja ove strategije utvrđena je Zakonom o vodama, a

treba da utvrdi politiku upravljanja vodama, odnosno pravce zaštite voda, zaštite od njihovog štetnog djelovanja i održivog korištenja voda. U izradi dokumenta kojeg donosi federalni Parlament na prijedlog Vlade Federacije

sudjelovati će Međuresorski koordinacioni odbor čiji je zadatak da Strategiju o upravljanju vodama harmonizira sa politikama i strategijama drugih resora.

CIRKUS 'LJUDSKO CARSTVO'

Zijad Terzić

Divim se jednom malom cirkusu koji se, unatoč mizernom repertoaru i uprkos žestokoj konkurenciji koju ima u iluziji od ovoga grada, uporno, svake godine, na izmaku zime, pojavi u Odžaku.

Parkira se uz Kino tako da clipart muškog spolovila (qrcic.gif) sa zida u pozadini uleti tačno između kombija sa životinjama i kamp-prikolice s par primjeraka homo erectusa, iz prikolice onda izađe bunovni rmpalija, protegne se i zijevne kao gorila, isuka strašnu zmijugu iz kombija, objesi je oko vrata, pa se puše po čaršiji kao da na ramenima, u najmanju ruku, nosi „Browing“, a ne obična gmaza, puše se pa se zapuše, vrati neman u leglo, sjedne za volan kombija na kojem je megafon i kreće u žestoku kampanju po gradu za svaku dječju marku.

U to se kod Kina stvori jedan drugi humanoid s majmunom na ramenu, ode do onog drveta pored Musine biste i, držeći majmuna na dugačkom lancu, pusti ga da skače po granama. Sjate se djeca odasvud i počinje igra s dalekim pretkom: smokijem, štapićima i čokoladicama namame ga bliže, pa ga čupkaju i štipkaju, životinja se brani kreštanjem, djevojčice, feminizirane kakvima ih je bog dao, bezrazložno vrište, a dječaci, cinizmom superiornih dvonožnih bića, likuju nad hudom sudbinom pretka, koji je propustio da evoluiru u homo sapiensa.

Ubrzo će proljeće i već je ugodno toplo; sjedim s poznanikom na terasi obližnjeg kafića, pijemo kafu i, da nam ne bi presjela, nagovaramo sinčića mu da se ide šejtaniti s ostalim malim vragovima. Nagovorimo ga, odlazi „mali majmun“, a mi, držeći ga na oku, uživamo u kafi i veseloj igri primata.

Ali, zašto je Bog stvorio djecu, već da pokvare svaki užitak. Trči šejtan nazad, zapuhao se, iskolotio oči, jedva progovara od straha: „Aaaa, joooj, braćo slutka, da vidite, jest strašan čovjek što drži majmuna!“ Ni kriv ni dužan, čovjek tako ispade nesvakidašnja cirkuska atrakcija, a majmun tek puki - cirkusant!

Očito pod utjecajem dječje, šejtanske percepcije odraslih čovjekolikih bića, iznenadi me pomisao da, kako bi to bilo, kad bi bilo, da se malo obrnu stvari, da se životinjama pruži uživanje u jednom poštenom, ljudskom cirkusu, a ljudima zadovoljstvo kreveljenja.

I počeo me onda proganjati ta ideja cirkusa s ljudima i od ljudi, maltene ne mogu mirno spavati, a još mi teže pada i stoga što sam i inače privržen objektivnom promatranju stvari, a nesklon ispraznom maštanju. Da bih se oslobodio ove bolesne devijacije, tj. da bih vratio sebi miran san i uživanje u bezbrižnoj, tupoj normalnosti, morat ću s nekim podijeliti svoje fantazije, a s kim drugim nego sa svojim dragim sugrađanima, ta neću valjda s Husom

Gujcem iz Modričkog Luga?!

Odmah da se ogradim od eventualno pogrešnog čitanja: ono što slijedi nema apsolutno nikakve veze s Odžakom i njegovim ljudima, sve je ovo obična fikcija, koje je jedina svrha da poluči pozitivan terapijski učinak na moju bolnu psihu.

Ako li se kogod kojim slučajem prepozna ili, ne daj Bože, počne razmišljati, kako u ovome ima surove istine, neka se jednostavno obrati svome ogledalcu i ono će mu reći: „You are the best!“

Evo te izmišljene lagarije:

Da su se tog petka pačići makli dalje od početka, lake bi šale pročitali veliku reklamu - Cirkus „Ljudsko carstvo“ - na autobusu, što se, stenjući kao Bešlagin cikular, teško vukao pod teretom raznovrsnih ljudskih eksponata i prikolice s Ljiljanima prema prostranoj poljani, na kojoj će se odigrati cirkuska predstava.

„Ljudotine!“, sa strahopoštovanjem, na nemuštom jeziku, izgovoriše pačići u trenutku kada ih zali voda iz japure na koju je naišao točak autobusa.

Nije se spaćno ni zaustavio neobični konvoj na onoj poljani, a već su prema njemu trčale, gmizale, puzale, letjele, plivale raznovrsne zvjerke s mladuncima. U čas su okupirale autobus iz kojeg dopirahu stravična cika i vrisaka. „Halo ba, animalci“, dreknju jedan od Ljiljana, što je počeo postavljati scenu za predstavu „lakše to malo, nemojte ih strašiti, čekajte da se adaptiraju, već godinama žive otuđeni od prirodnog suživota s ostalim bićima.“

I doista, čim se životinje smiriše, oni iz autobusa počeo davati znake naturalnih bića, proturaše ruke kroz prozor i posezaše za šumskim plodovima, kojima ih nutkaše radoznale beštije.

„Ne kljukajte ih toliko“, opet će onaj Ljiljan, „siti su oni, pojelo je to dvan'est država! Čuvajte plodove za ulaz na predstavu.“

I mada u ovoj rečenici nešto ne štima, jednoj punačkoj osobi, instinktom homo habilisa, pođe za šapom da istrigne medi iz ruke teglu s medom i još da izbací dvije kese, a vjeverica iz išareta dotične hanume skonta da kese treba napuniti orasima, lafo, koristit će se kao rekviziti u predstavi.

Prođe i faza adaptacije, oslobodiše se primati straha i pomiješahu s drugim životinjama, ne znaš čiji je kitnjasti rep a kome visi tur od hlaća, ko se okitio šarenim perjem a ko odjenuo bluzicu na tufne, koja je lisica hajvanče a šta haljinče. „Kako je člaaadak“, tepa nemušto mladunče vuka jednom uglađenom gospodinu. „Ne grickaj ministra... Pa dobro, makar dok ne završi predstava“, strogo pa pomirljivo će vuk.

Ono vam je tajnica, ovo tajničine tajnice tajnica, tamo su doministar, njegov zamjenik, savjetnik, savjetnikovog savjetnika savjetnik, pa referenti, pravobranitelji, činovnici, službenice, čistačice, domari, portiri, kuriri, inspektori... upoznaju životinje svoju mladunčad s vrstama ljudotina. Čaj-ni-ca, ferent, vječ-nik, ta-či-ca, ri-ri, špek-tor sriču ushićeni mladunci.

„I sve ovo insani?“, čudom se čudi mali medvjedić. „Jašta, sinko, svi do jednog!“, brunda rundavi starkelja. „Pa ko to sve nahrani?!“, hvata se mališa za glavurdu. „Svijet je pun ovaca!“, životinjski cinično poigra se osnovnim i metaforičkim značenjem riječi „ovca“ vuk, koji je tuda prolazio.

Ljiljani povremeno bace pogled na ovu veselu interakciju civilizacije i divljine, pa prionu na posao. Razmotaju prvo asfaltni bunt zajedno sa zakrpama kroz koje iz tla nadire voda i stvara velike lokve. „Savršeno“, uskliknu „idealna srazmjera vode i kopna, baš kao u našoj čaršiji!“ Onda počinju postavljati objekte od stiropora: na krajeve po jednu bogomolju, pa uzduž ulice robnu kuću, hotel, čevabdžinice, kafiće („Više te terase prema cesti, nije vam je majka trasirala! Još, još, još...“, zapovijeda jedan.), zatim dva solitera, školu, malo parka s bistom, butike, piceriju, slastičarnicu, trgovinu, pet-šest lampi, nekoliko čudnovatih primjeraka flore, par kanti za smeće, i jednu banderu. Pospu cijelu ulicu tucanikom, sve što je uspravnije od 45° polijepe plakatima, duž ulice, ravnomjerno, razbacaju plastične flaše, papire, kese. „Al' će leć' ovo blato sa strane, još kad ga cirkusanti raznesu posvuda, bit će Ajnc A!“ i zadovoljno trljaju ruke Ljiljani poslije uspješno obavljena posla.

U međuvremenu, razdvojile su se one dvije populacije; cirkusanti se razmilili po šumi, stenju iza grmova dok se presvlače za predstavu, a životinje dovlače komade namještaja, pohrdale bijele tehnike i drugog otpada, kojima, logično, obiluje šuma, i pozicioniraju se prema sceni: medo se, kao da je sam ministar, uvalio u fotelju, vuk digao sve četiri na iskrzanom tepihu a lá janjeća kožica, lisica se ispružila na staroj komodi, hrčci trče po bubnju veš-mašine, ptice se poredale po žici što viri iz polegnutog betonskog stuba, zec iza mede skakće na tabure, vjeverice se cimaju na federima starog otomana, a ostali - kako ko.

Razidoše se oblaci, granu sunce i obasja scenu na kojoj se pojavi jedna što glasno govori. „Magija & iluzija!“, dreknju. Rijeka službenica poteče scenom; žamor, smijeh, dijele se komplimenti, jesi mi krasna danas, prelijepa ti je marama, jel' ti se zet prest'o drogirat', gdje si kupila kostimić, jel' ti se muž vratio iz ribe, kako ti dobro stoje čizme, opet ti dijete propalo u školi, jao krzna, jes' bona čula, ma nemoj mi reć'...

(„Wow, al' imaju dobre ženke ove ljudotine!“, vragolasto će zeko. „Ko je to rek'o?“ „Ljutito će medo. Svi šute.)

Životinje u odjeći i obući prepoznaju svoje najbliže: vid' mi buraza, e jest bio plećat, brunda medo, gle moje rodice, al' je prostrana kad se rastegne i izravna, ciči kuna, de si čizmoliki, crnohumorno se šali srna na račun davno odbjeglog mužjaka, eno mi stare, ma jel' ono ona, jest, majke mi mrtve, lisica će, sretna što joj je stara završila oko vrata fine gospođe, a ne tamo neke bijednice.

Čavrljaju veselo službenice, cika ih stoji, sve iju-juuu, pa ha-ha-haaa, sijaju životom, a mirišu miomirisom. A onda se u procijepu između dvije zgrade, u pozadini, pojavi kamion, vozi ostatke peradi, perje, iznutrice, kandže, krvave glave, užasan se smrad širi nadaleko, naširoko i navisoko. Svi se okrenu prema tvorcu; what, whaaat, nevino širi šape smrdljivi stvor. Potom se smradna anticiklona sudari s onom parfemskom, miomirisnom ciklonom, uhvati se bugija, za trenutak sve nestane. Odbiju tri ure (kao, iza ponoći). Na treći udar, bugija izbugija, a umjesto onih vremesnih službenica iskrсну mlade koke. Životinje u ekstazi, skaću, ciče, laju, krešte: „Magično & iluzorno nadasve!“

(Zeko: „Piletina, braaato!“ Medo: „Ko je to rek'o?“ „Muk.)

Obučene kao Cece, Vece, Stojke, Boje,

Farizade, Marmelade, Goce, Droce, kokice se upravo vraćaju iz hotela s matuske večeri za osnovnoškolce, vrišti i povraća divlja mladost, na ponos svojim roditeljima i nastavnicima, pa se grohotom smije, pa pleše i odlazeći pjeva: „Stavljam je na sto stepeni, vrela je ko krv u meni, ako pravo dugme stisneš, daću ti je da je gricneš...“

Promatra sve to sova s kredenca kroz naočale za dnevno osmatranje, pa mudro zaključuje: „Populacija koja ima ovakve mladunce ne mora brinuti za budućnost svoga cirkusa!“

Onda opet prođe scenom ona što glasno govori. „Hipnooozaa!“ i zagalami, pa se malo uvrne i pogleda turbotrepćući preko ramena dok silazi s pozornice.

Park. Dva snažna momka prislonila dugačak komad lima uz bistu, udaraju ga nogom, pa ga motaju, žene i djeca dovlače nove limove, akumulatore, auspuhe, šnjure. Prolazi policajac, životinjama zastao dah, da li će ih vidjeti, ne, nije ih vidio, tooo, prolomi se iz publike. Nailaze policajke, policijski inspektori, obični građani, svi gluhi i slijepi.

„Još hipnoze, još, još...“, mijauću, kokodaću, rokcću, riče životinje.

S kesama oraha u rukama pojavljuje se ona išaret-hanuma (vidi, vidi, stvarno za rekvizite, poštena, nema šta, a rekao bi čovjek, na prvi pogled, da joj tijelo žudi za još jednim parom gornjih ekstremiteta). Da li će se saplesti na gajbe, drva i vreće sa smećem pored jednog kafića, ofajdariti o tlo i rasuti oraha? Nije se saplela!

„Još, još, još...“

Istrče djeca iz škole, razlete se po parku, šutaju loptu, odbacuju papire i nepoždene sendviče, pentraju se po drveću, kidaju grane. Prolazi tuda jedna mlada, napucana učiteljica. Ni da trepne. Gleda nekud u daljinu. U nos.

„Još, još, još...“

„E, da smo mi znali da toliko begenišete hipnozu, doveli bismo vam kompletan grad! Nego, idemo mi dalje!“, pođe za sintaksom onoj najavljuvačici da izgovori dvije rečenice u komadu. „Kroćenje kante za smeeeee!“

Na ulici se pojavljuje skupina bučnih momčića, deru se, skaću kvalitetnije od majmuna, iz mobitela im trešti turbo-folk, a iz usta prostakluk. Dvojica hvataju kantu za smeće, podižu je, kreću njome na ostale, ovi je dočekuju sprijeda, počinje naguravanje naprijed-nazad. Prolaze građani, niko ni da se trzne.

„O, kako su hrabre i odvažne i kako preziru strah ove ljudotine!“, dive se životinje.

(Zeko: „Halo, glavonja, de spusti se malo u toj fotelji, ništa od tebe ne vidim!“ Medo: „Ko je to rek'o?“ „Tajac.)

Opet ona: „A saaadaaa akrobacije! Šejtanluk na kanafi!“

Dvojica-trojica pričvršćuju željeznim obručima banderu za drvo, usiječe se željezo u stablo, onda se preko ceste razvuče kanafa, pa se pričvrsti za svjetiljku na drugoj strani ulice, na kanafu zatim najvragolastiji artist postavlja nakit, kiti se za nadolazeće blagdane. Grupica, izgledom, balanserica na kanafi života, zaustavlja se pa promatra kićenje („En, saće upast!“), nailazi povorka, sve sami heroji demokracije, a s čela jedan progovara: „Šta hoćete vi više? Pite? Pa eto vam kite!“ „Eto nam kite, baš, eto nam kite!“ u glas će oni, što izvoljeno bi obratiti im se.

(Zeko: „De više, miči tu glavurdu, hajvanu!“ Medo: „Ko je to rek'o?“ „Jeziva, grobna tišina.)

„Fakiri i hipnoza - đuture!“ najavljuje sljedeću tačku glasnogovornica.

Iz zgrade, gdje se prijavljuje za vozačke ispite, izlazi studentarija, ide se s profesorima na po pićence. Vuk se pridigne, dobro zagleda prema njima, počese po glavi: „Sto mu plotuna iz sačmarice, kad sam ono '84-te s Bjelašnice silazio u Sarajevo, studentarija je nekako mlađa bila!“

Stupaju studenti ulicom, nabadaju po onom tucaniku, niko ni da jaukne, štaviše, umiljato se smiješe, balansiraju oko vodenih prepreka, preskaču flaše kojima ih napucavaju školarci, ma, milina ih gledati, jesu vižljasti. A hajd' što je studentarija tako spretna, mladi su (relativno mladi, u redu, ni relativno, dobro-de, antikni su), al' i profesori isto: tako su perfektni da, uz svu silu titula, kojima su okićeni, zaslužuju i onu, fakira fak. prof. dr. sc. taj i taj.

Opet mudra sova: „A s tako časnim titulama prodavati svoje znanje u ovoj vukojebini, e za to zbilja treba biti omadijan k'o blećak. Hipnotizeri, aferim!“

I, taman da se najavi humorno-povijesna posljednja tačka, „Uteće vo s raznja“, kad li banuše međunarodne životinje: lav, slon, tigar, nosorog, majmun... Svi premriješe od straha. „Je li sve u redu?“ progovori savršeno nemuštom dikcijom lav. „Jest, care, nema problema, care, jesi za malo vruće voletine, care...“, počese se lavu uvlačiti autohtone životinje.

„Koji ljigavci, u šta su evoluirali, Darwin se prevrće u grobu“, s gađenjem izgovori jedan Ljiljan i nastavi spremati stvari u prikolicu.

I kao što je i red, na kraju akteri pozvaše publiku da zajedničkom fotografijom ovjekovječe ovaj povijesni trenutak. U to se, međutim, sastaviše crni oblaci iznad njih, stravično sijevnu „nebeska bljeskalica“, cirkusanti se brzinom munje dokopaše autobusa i otud dovikivaše životinjama u paničnom bijegu: „Slikat ćemo se mi kad-tad, samo je pitanje vremena kad ćemo se svi zajedno slikati!“

(Ubrzo na poprištu predstave ostade samo zeko, ljut i tužan što je zbog mede propustio polovinu cirkuskih tačaka. Tumarajući uokolo, naleti na gajbu, što je ostala iza Ljiljana, a kad u njoj tri pive. Tuzlanske! Eksira prvu, na dvaput drugu, iscijedi i treću, pa drekne: „Šta, ko rek'o? Rek'o Zeeko!!!)

KALENDAR ZNAČAJNIH DATUMA

- 01.03. SVJETSKI DAN CIVILNE ZAŠTITE
- 14.03. MEĐUNARODNI DAN RIJEKA
- 21.03. SVJETSKI DAN ŠUMA
- 22.03. SVJETSKI DAN VODA
- 07.04. SVJETSKI DAN ZDRAVLJA
- 22.04. DAN PLANETE ZEMLJE
- 25.04. DAN DRVETA

Upoznajmo naše zmije

Asmer Kršić

RIBARICA, Lat. *Natrix tessellata*

OPIS;

Odrasli su do 130 cm, nekad više, ali obično oko 80 cm. Ženke su veće od mužjaka. Srednje velike zmije obično sa omalom, uskom, zašiljenom glavom i vrlo izraženim grebenima na leđnim ljuskama. Boja varira: najčešće sivkasta ili smeđkasta, ali ponekad žučkasta ili zelenkasta, često sa uzorkom pravilnih tamnih pjega koje su pravilno raspoređene po tijelu. Te pjege mogu biti velike, male ili ih nema ili su spojene i tvore tamne crte na leđima i bokovima. Trbuh je bjelkast, žut, roza, crven ili taman i kockast ili sa 1 ili 2 tamne linije, ili potpuno crn.

GDJE;

Cijela BiH,

BROJ LJUSAKA;

19 (rijetko 17 ili 21) leđnih (izraženo grebenaste), obično 160-187 trbušnih, 47-89 parova podrepih.

STANIŠTE;

Najviše voli vodu tako da je najčešće pored rijeka, jezera, bara i kanala i većinu svog vremena provodi u vodi. Može ostati pod vodom i do 2 sata. Vrlo česta na obalama rijeka (čak može biti svakih 2-3 metra jedna).

PONAŠANJE;

Vrlo rijetko grize. Također, kao i bjelouška, ispušta sadržaj kloakalnih žlijezda (smrad) ako se uhvati, pravi se mrtva. Potpuno bezopasna.

PREHRANA;

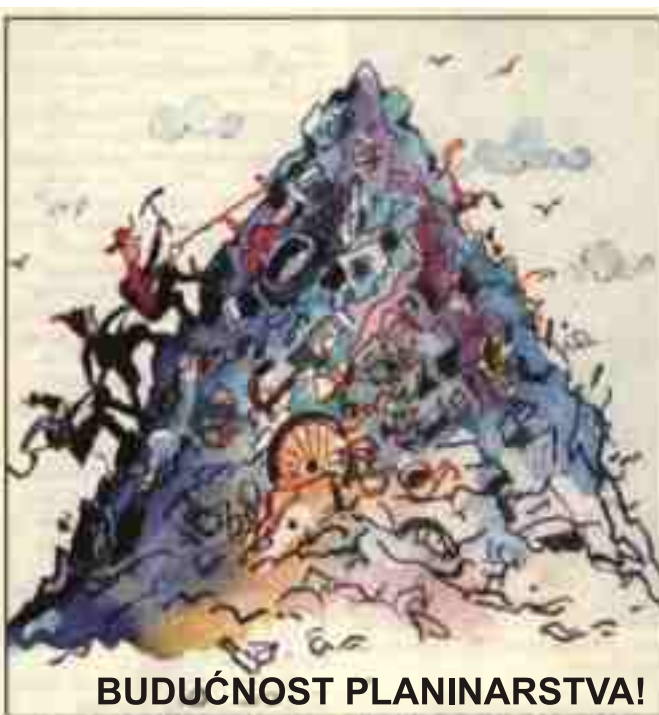
Aktivno traži hranu ispod kamenja i vegetacije za plijen koji se skriva, ali povremeno lovi iz zasjede (tijelo i rep većinom sakriveni u kamenju i vegetaciji). Skoro u potpunosti se prehranjuje ribama, povremeno vodozemcima.

RAZMNOŽAVANJE;

Može se udvarati u grupama (kao i bjelouška), jaja (5-37; 30-45 mm X 20-25 mm), liježe 7-10 tjedana nakon parenja u pukotine u kamenju, ispod kamenja i ponekad u hrpama vegetacije koja truli (komposišta), ponekad zajedno sa bjelouškom. Mali su 14-25 cm dugi, mužjaci sazriju nakon 3 godine (oko 40 cm).

POPELO SE
DRVO NA BANDERU...

BUDUĆNOST PLANINARSTVA!